

“O‘smirlar va O‘spirinlarda destruktiv xulq - atvorning shakllanishi”

Yaxyoyeva Muxayyo Hikmatullo qizi
Termiz davlat universiteti 3-bosqich
Amaliy psixologiya yo‘nalishi talabasi

Anotatsiya: Ijtimoiy-iqtisodiy tiklanishning hal qilinishi kerak bo‘lgan muammolari orasida voyaga etmaganlarning deviant xulq-atvorining ijtimoiy profilaktikasi davlat tizimining tubdan yangi modelini yaratish muhim o‘rin tutadi.

Kalit so‘zlar: deviant, delikvent, xatti harakatlar, yoshlar, xulq- atvor, o‘smirlar.

Аннотация: Среди проблем социально-экономического оздоровления, требующих решения, важное место занимает создание принципиально новой модели государственной системы социальной профилактики девиантного поведения несовершеннолетних.

Ключевые слова: девиантный, делинквентное, поведение, молодежь, поведение, подростки.

Abstract: Among the problems of socio-economic recovery that need to be solved, the creation of a fundamentally new model of the state system of social prevention of deviant behavior of minors takes an important place.

Key words: deviant, delinquent, behavior, youth, behavior, teenagers.

Yosh avlod o‘rtasida deviant xulq-atvorning rivojlanishi va jamiyatdagi jinoyatchilik hodisalarining o‘sishi o‘rtasida to‘g‘ridan-to‘g‘ri bog‘liqlik mavjud. Noqonuniy xatti-harakatlar qilish istagi bolalar va o‘spirinlarning deviant xatti-harakatlari rivojlanishi bilan ortib bormoqda. Shuning uchun profilaktika ishlari barcha ta’lim muassasalarida hamma joyda joriy etilishi kerak. Ularning maqsadi o‘spirinlarni har bir harakat javobgar bo‘lishi kerakligini o‘rgatishdir. Zamonaviy dunyoda deviant xatti-harakatlar muammosi ayniqsa keskin. Iqtisodiy tengsizlik, ommaviy globallashuv, axborotdan erkin foydalanish, demokratiyaning rivojlanishi, shuningdek, ijtimoiy hodisalar ko‘pincha o‘smirlar muhitida salbiy reaksiyalarni keltirib chiqaradi. Yoshlar adolatsizlikka qarshi isyon ko‘taradilar, axloqiy me‘yorlarni o‘rnatdilar yoki o‘rnatdilar. Ko‘pincha bu norozilik nafaqat yosh "inqilobiy" ga, balki butun jamiyatga zarar keltiradigan o‘ta xavfli shakllarga

aylanadi. Deviant xatti-harakatlarning oldini olish va uning sabablarini bartaraf etish uchun siz odamga tushunadigan va umumiy manfaatlarga ega bo'lgan guruhni topishda yordam berishingiz kerak. Variant sifatida musiqa, sport maktabiga yoki sport turistik klubiga yuboring. Bularning barchasi shaxsning ishtiyoqi va qiziqishlariga bog'liq. Deviantlik xatti-harakati yoshlarni tarbiyalashda hisobga olinishi kerak bo'lgan ijtimoiy, biologik va psixologik omillarga bog'liq.

Psixologiya rivojlanib, uning fan bo'limiga kiritilganidan beri insoniyatga ma'lum bo'lgan bunday tushunchalar. Konstruktiv xatti-harakatlar tinchlik va do'stona muhitni saqlab qolish orqali ziddiyatli vaziyatlarni hal qilishga qaratilgan bo'lib, buzg'unchi xatti-harakatlar hayotiy muammolar, tushunmovchiliklar, sevgi va baxtning etishmasligining asosiy sababidir.

Sabablari va oqibatlari Vayron qiluvchi xatti-harakatlar umumiy qabul qilingan me'yorlarga mos kelmaydigan va har qanday muqobil qarashlarni rad etishga qaratilgan xatti-harakatlar. Bu nafaqat odamda ijtimoiy muammolarning paydo bo'lishiga, balki jismoniy sog'liq muammolariga ham olib kelishi mumkin. Insonning halokatli xatti-harakati ikkita asosiy shaklga ega: Delikvent shakli - bu jamiyatda qabul qilingan huquqiy me'yorlarga zid bo'lgan harakatlar zanjiri (oilaviy va maishiy nizolar, yo'l-transport hodisalari, intizomga rioya qilmaslik, qo'pol huquqbuzarliklar);

Deviant shakl - axloqiy ijtimoiy me'yorlarga zid bo'lgan xatti-harakatlar (alkogolizm, giyohvandlik, o'z joniga qasd qilish tendentsiyalari).

Vayronkor xatti-harakatlarning barcha shakllari atrofdagi dunyoga nisbatan o'ziga xos mudofaa reaksiyasini anglatadi, ammo ular asab tizimining buzilishi bilan bog'liq va asosan bolalik tajribalari bilan bog'liq. Xavf ostida ota-onalarning e'tiboriga va qo'llab-quvvatlashiga ega bo'lmagan bolalar va ota-ona mehr-muhabbatiga ega bo'lgan, ammo o'z vaqtida qo'llab-quvvatlanmaydigan bolalar mavjud. Buzg'unchi xatti-harakatlarning sabablari ham merosxo'rlikda bo'lishi mumkin. Oilalarida qarindoshlarining psixologik buzilishi bo'lgan odamlar, boshqalarning e'tiboriga va g'amxo'rligiga muhtoj. Ammo genlar va bolalik tajribalaridan tashqari, halokatli xatti-harakatlarning namoyon bo'lishining yana bir qancha sabablari bor: Ruhiiy salomatlik, uning holati tinchlik xususiyati beruvchi omillarning mavjudligiga qarab hayot davomida o'zgarishi mumkin.

Jismoniy salomatlik, bu keskin va qaytarib bo'lmaydigan darajada yomonlashishi mumkin. Shunday qilib, inson bundan keyin ham biron bir qoidaga

rioya qilishning mohiyatini koʻrmaydi. Kasbiy sohadagi muvaffaqiyatsizlik, odam oʻzini pastroq his qilsa, baʼzi talablarga javob bera olmasa, uning obroʻsi va qadr-qimmatini yoʻqolib qolsa yoki adolatsiz jazo yoki xurofotga duch kelsa. Moddiy va maishiy qiyinchiliklar.

Spirтли ichimliklar yoki oʻziga xos omillarga ishora qiluvchi giyohvandlik zaharlanishi.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati:

1. Vohidov M., Maktabgacha tarbiya psixologiyasi, T., 1970;
2. Davletshin M., Kobiliyat va uning diagnostikasi, T., 1979;
3. Tokareva V., Talaba shaxsining axloqiy rivojlanish psixologiyasi, T., 1989;
4. Gʻoziyev E., Psixologiya fani XXI ayerdagi, T., 2002;
5. Gʻoziyev E., Psixologiya, T., 2003;
6. Qodirov B., Layoqat psixologiyasi, T., 1989;
7. Shoumarov Gʻ., Oila psixologiyasi, T., 2000;
8. Karimova V., Ijtimoiy psixologiya, T., 1994.
9. Ergash Gʻoziyev.[1]

Research Science and Innovation House